

КАЗАК ФИЛОСОФИЯСЫ: ӨТКЕНІ, БҮГІНІ
ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ

I ТОМ

КАЗАХСКАЯ ФИЛОСОФИЯ: ПРОШЛОЕ,
НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ

ТОМ I

Алматы 2016

УДК 1/14(035.3)
ББК 87.3
К 17

Әліев Ш.Ш.
PhD, аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті Философия және саясаттану факультетінің Ғылыми Кеңесі баспаға ұсынған (25.02.2016. Хаттамса №9).

Жалпы редакциясын басқарған: Нұрышева Г.Ж., Рамазанова А.Х.

Рецензенттер:

Философия ғылымдарының докторы, профессор Мырзалы С.К.
Философия ғылымдарының докторы, профессор Нұрмұратов С.Е.

К 17 Қазақ философиясы: өткені, бүгінгі және болашағы/Қазақстан философия: прошлое, настоящее и будущее; Монография/Ред. Г.Ж. Нұрышева, А.Х. Рамазанова – Алматы, 2016 – 252 б. – Қазақша орысша.

ISBN 978-601-04-1547-8

Монографияға әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті Философия және саясаттану факультеті Философия кафедрасы ғалымдарының қазақ философиясының өткені, бүгінгі және болашағының өзекті мәселелерін зерттеуге арналған ғылыми еңбектері енген.

Қазақстанның ғылыми қоғамдастығына және респу­бликаның жетекші философиялық кафедрасы ғалымдарының философиялық рефлексиясымен танысуға ниет білдірген көпшілікке ұсынылады.

В монографии представлены научные труды ученых кафедры Философии факультета Философии и политологии Казахского национального университета имени аль-Фараби, посвященные изучению актуальных проблем прошлого, настоящего и будущего казахской философии.

Рекомендуется научной обществу Казахстана и всем желающим ознакомиться с философской рефлексией ученых ведущей философской кафедры республики.

УДК 1/14(025.3)
ББК 87.3

© Авторлар
ұжымы, 2016

ISBN 978-601-04-1547-8

**ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ ҮДЕРІСІНДЕГІ АҚПАРАТ ПЕН БІЛІМ
БІЛІГІНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ**

Қазіргі таңда заманауи өркениет өз дамуында ақпараттық қоғам деп аталатын жаңа деңгейге аяқ басты. Бүгінгі күні «ақпараттық қоғам» түсінігі кең таралған ұғымға айналды. Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталды. Қазақстан Респуб­ликасы да ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болып табылатын жаңа кезеңіне аяқ басты. Сондықтан да, біз қандай қоғамда өмір сүріп жатырмыз, оның мәндік белгілері мен болашаққа деген мүмкін сценарийері қандай екендігін түсінуге тырысу – әлеуметтік-философиялық сараптаудың ең маңызды мәселелерінің бірі болып қала бермек.

Ақпараттық қоғамда ағартушылық, білім мен ғылым маңызды орынға ие. Постиндустриалды қоғамда білім мен ақпарат білігі қоғамды басқаруда ақша мен мемлекеттік күштеу ықпалын екінші деңгейге ығыстыра отырып шешуші ролыға ие болды. Ақпараттық қоғам – бұл, ең алдымен, «білім қоғамы», «ақыл-ой қоғамы», «интеллектуалды қоғам».

Зерттеушілер атап өткендей, «жаһандық ақпараттық қоғам» термині ең алдымен саяси, экономикалық және мәдени-әлеуметтік тұрғыдан алғанда, ақпарат пен білімнің рөлі үздіксіз артып отыруына байланысты дамиды аса ауқымды біртұтас ақпарат индустриясы деген ұғымнан тұрады. Бұл құбылыс жаһандық компьютер желілерінің, бірінші кезекте Интернеттің пайда болуымен тығыз байланысты. Осылардың дүниеге келуі және бүкіл әлемде басталып кеткен нарықты ырықтандыру нәтижесінде, коммуникациялық қызмет түрлерінің арзандануы ақпараттық саланың күрт дамуының және оның әлеуметтік рөлі арта түсуінің негізгі екі факторы болып табылады.

Элвин Тоффлер «Үшінші толқын» еңбегінде жаңа қоғамды басқару кімнің қолында болатындығына жауап бермеді, алайда саяси режим, білім институттары мен көпбасшы қасиеттері «екінші толқынмен» салыстырғанда анағұрлым саталы болатынын анық айтты. Ақпараттық революцияның ізін ала ақпараттық қоғамның дүниеге келуі, оның келесі кезеңі – білім қоғамының жаңа қарқынды дамуы тек әлемдік және ұлттық экономиканы емес, сондай-ақ адамдар өмірін, өмірлік құндылықтарын түбегейлі өзгертті. Сонымен қатар «білім қоғамы» халықаралық ұйымдар, ғылыми және атару қауымдастығы, іскери орта мен білімді адамдардың ортасын басқа мазмұнға ие болды.

МАЗМҰНЫ

Әлішев Ш.Ш.	
ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ ҮДЕРІСІНДЕГІ АҚПАРАТ ПЕН БІЛІМ	
БІЛІМНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ	
АСПЕКТІЛЕРІ.....	3
Алғаев Ж.А.	
КАЗАҚ ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ	
НЕГІЗДЕРІ.....	16
Амиркулова Ж.А.	
Фольклордың мәдени-тәрбиелік танымдық	
көрністері.....	28
Асқар Д.А.	
ойлау эволюциясы: «ретроспектива –	
интроспектива – перспектива».....	37
Аташ Б.М.	
ЕШТЕНЕ ЖӘНЕ ВАКУУМ – БЕЙСЫЗЫҚТЫҚ ҒЫЛЫМИ	
ТҮСІНІКТЕРДІҢ ТҰҒЫРЫ: АНАЛОГИЯЛЫҚ ТАҚДАУ.....	51
Бореский О.М.	
СОБЫТІЯ И ЯВЛЕНИЯ В НОВОМ КАЗАХСТАНСКОМ	
КИНО.....	63
Буязев А.Н.	
РАЗВИТИЕ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ПРОБЛЕМА	
ОТЧУЖДЕНИЯ В СФЕРЕ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ.....	75
Дағжан Ж., Барақбаева Т.А.	
КӨШПЕЛІ ӨРКЕНИЕТ – ОТЫРЫҚШЫЛЫҚ ПЕН ҚАДА	
МӘДЕНИЕТНІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ.....	84
Джамбаева Б. А.	
РАЗМЫШЛЕНИЯ О КРИЗИСЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО	
СУЩЕСТВОВАНИЯ.....	92
Еділбаева С. Ж.	
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ	
РЕФЛЕКСИЯСЫ.....	102
Ә.А. Құранбек, А.Ә. Рысқиева, С. Тұрғанбеков	
дәстүрлі түркі дүниетанымындағы ғадәм мен	
адам үйпесімділігі философиясы.....	116
Молдабеков Ж.Ж.	
КАЗАҚ ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ТҮБІРІ, ҰЛТТЫҚ СИПАТЫ,	
ДАМУ БАҒДАРЫ.....	125

Мамешева Г.Х.	
ВОСТОЧНОЕ СЕРДЦЕ ЗАПАДНОГО УЧЕНОГО.....	142
А.Т. Нигметова	
О ФИЛОСОФИИ М.К. МАМАРДАНШВИЛИ.....	150
Г.Ж.Нұрлышева	
АДАМ ӨМІРІНІҢ МӘНІ – ФИЛОСОФИЯЛЫҚ	
КАТЕГОРИЯ.....	159
Рамазанова А.Х.	
ПОЛИТИЧЕСКИЙ МИФ И ЕГО РОЛЬ В СОЦИАЛЬНОМ	
ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОСТИ.....	172
Сарымсақов А.М.	
ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ	
НАУКИ.....	188
Сүлейменов П.М.	
МУСТАФА ШОҚАЙДЫҢ САРСИ-ӘЛЕУМЕТТІК	
КӨЗКАРАСЫ ЖӘНЕ «БІРТҮТАС ТҮРКІСТАН» ИДЕЯСЫ.....	202
Сыргакбаева А. С.	
ПОЛИСҚАК ТЕМА ФИЛОСОФИИ ПЛАТОНА И	
АРИСТОТЕЛИ.....	216
Хасанов М. Ш., Петрова В.Ф.	
МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КАЗАХСКОЙ	
ФИЛОСОФИИ.....	232

Литература:

1. Крутиков В.А. Конгениальность мысли. О философе Мерабе Мамардашвили. – М.: Прогресс, 1994. – 240 с.
2. Сенокосов Ю.П. Мераб Мамардашвили: вехи творчества // Вопросы философии. – 2000. – № 12. – С. 49-63.
3. Конев В.А. Памяти философа // Вопросы философии. – 1991. – № 5. – С. 3-25.
4. Подорога В.А. Встреча с Декартом // Философские чтения, посвященные М.К. Мамардашвили. – М.: Ad Marginem, 1996. – 438 с.
5. Зинченко В.П. Посох Мандельштама и трубка Мамардашвили. К началу органической психологии. – М.: Новая школа, 1997. – 334 с.
6. Бояринов С.Ю. Мартин Хайдеггер и Мераб Мамардашвили: два взгляда на кантовскую «Вещь в себе» // Адам Әлемі. – 2000. – № 1. – С. 41-46.
7. Драма советской философии. Эвальд Васильевич Ильенков (Книга-диалог). М., 1997.
8. Арсланова В.Г. Онтогносеология Мих.Лифшица и “советский марксизм” // Мареев С.Н., Мареева Е.В., Арсланов В.Г. Философия 19 века. М., 2001.
9. Абдильдин Ж.М., Нысанбаев А.Н. Диалектико-логические принципы построения теории. – Алма-Ата: Наука, 1973. – 420 с.
10. Мамардашвили М.К. Классический и неклассический идеалы рациональности. – Тбилиси: Мецниереба, 1984. – 156 с.
11. Мамардашвили М.К. Лекции о Прусте (Психологическая топология пути). – М.: Ad Marginem, 1995. – 548 с.
12. Мамардашвили М.К. Картезианские размышления. – М.: «Прогресс», «Культура», 1993. – 352 с.
13. Мамардашвили М.К. Кангианские вариации. – М.: Аграф, 1997. – 312 с.
14. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М.: Прогресс, 1990. – 351 с.

Нұрышева Г.Ж.
философия ғылымдарының докторы,
профессор

АДАМ ӨМІРІНІҢ МӘНІ – ФИЛОСОФИЯЛЫҚ КАТЕГОРИЯ

Өмірдің мәні мәселесін адамзаттың рухани мәдениеті тарихындағы ең басты мәселелердің бірі деуге болады. Өмірдің мәні туралы ойланбаған адам, өмірдің мәнін түсіндіру мақсатында ізденбеген философиялық мектеп жоқ шығар. Әрине, адамдардың бәрі бірдей бұл мәселенің тереңіне бойлай бермейді. Біреулер үшін өмірдің мәні бас қатыруға тұрмайтын сауал, мұндай жандар оған жауап іздеп әуреленбейді де. Олар өмірді табиғаттың сыйы ретінде ғана қабылдап, өмір ағынына еріп, тыныш өмір кешеді.

Адамдардың «көз ілмейтін, өмірдің өзі берген негіздері мен нәрілерінен басқа негіздерін, таза нәрілерін, ...қаншама жыл өмір сүрсе де және қандай қинала да рухы өмір сүруден шаршамай, керісінше, өсіп-дамып, өмірге қажетті жылылық пен сәулені талап ететін» енді бір тобын – Дүниеге не үшін келдім? Қалай өмір сүрдім? Өмірдің мәні бар ма? – тектес сұрақтар үнемі мазалап, тыныштық бермейді [1, 428].

Бұл өмірмәндік сауалдардан қашып құтылу мүмкін емес, адам оларды ерте ме, кеш пе шешуге мәжбүр болады, белгілі орыс философы С.Л.Франктың сөзімен айтсақ, тіпті «...ең топас, денесін май басқан және рухани ұйқыдағы адамның өзі өлім мен оның белгілері қарттық пен ауру фактілерімен бетпе-бет кездескенде кезінде шешілмей, шетке ысырылып тасталған өмірдің мәні туралы мәселені есіне алады» [2, 70]. Индивидтің тұлаға ретінде қалыптасу деңгейі де оның осы мәселені өзі үшін анықтау дәрежесіне тікелей байланысты, себебі өмірдің мәні адамға дайын күйінде берілмейді, оны түсініп, санасына сіңіру және жүзеге асыру адамның тек өзінің қолында. Өмірдің мәні мәселесін ұғыну арқылы адам өзінің бүкіл тағдырын айқындай алады десек, артық емес. Өкінішке орай, өмірмәндік сауалдар адамның санасында көбіне тым кеш, өмірдің қызылды-жасылды дәурені өтіп, бойдан қуат, ойдан сәуле кеткен кезеңде туындайды. Мәңсіз өмір өкіндіріп, өмірдің мәнінің жауабын таба алмай, адам дағдарысқа тап болады, философия тілімен айтсақ, гиперрефлексияға ұшырайды. Бұл құбылыс адамның өзі үшін де, ол өмір сүріп отырған қоғам үшін де аса қауіпті.

Нақты мәселелерді зерттеумен шектелетін басқа ғылымдардай емес, адам қызметімен тікелей байланысты, адам, оның өмірі туралы іргелі мәселелерді тереңдеп тексеретін философия ғылымы ғана осындай гиперрефлексияға тап болған адамның жанын жазып, өмірмәндік